

Marijos Pečkauskaitės mokykla

Brigita SPEIČYTĖ

per Rygą ir Mintaują, šiaip taip prasimušė atgal į Lietuvą.

Spaudai parengė Danutė Ramonaitė
Nuotraukos: M. Baranausko ir M. Sakalausko

Į Marijampolę M. Pečkauskaitė atvyko 1909 m. rudenį, prieš du metus „Žiburio“ draugijos įsteigtos mergaičių progimnazijos direktoriaus Motiejaus Gustaičio kvietimu. Pedagoginis darbas Marijai nebuvo naujas: mokytojauti ji pradėjo anksti, dar Užventyje, tėvų namuose, vėliau – Mūrų, Pavandenės dvaruose. Mergaičių mokyklos būtinybę Lietuvoje M. Pečkauskaitė gerai suvokė ir apie ją galvojo dar studijuodama Šveicarijoje: „*Reiktų mums būtinai turėti namie vietą, kur galėtume mergaites lavinti. Tai svarbus dalykas, aš apie tai seniai seniai svajoju*“. (1905 m. birželio 6 d. laiškas P. P. Būčiui) [1].

Aukštų mokslų ji neketino siekti, nemanė, kad jie bus naudingi toje vietoje, į kurią Lietuvoje ji save orientavo: rašymui ir mokytojystei – „*(...) doktoratas nepadės man nė trupučio parašyti apysakos ar kokią ten mokyklėlę sodžiuje įtaisyti*“. (1905 m. kovo 7 d. laiškas P. P. Būčiui) [2].

Grįžusi iš Šveicarijos, Marija ieškojo sau veiklos baro, darbo, kuris, anot jos žodžių, „*mane visą užimtų, bet kad būtų naudingas*.“ [3] Sekdama, stebėdama tuometinės Lietuvos gyvenimą – taip pat ir jame dalyvau-

dama, Marija Pečkauskaitė dar labiau sutvirtino savo įsitikinimą dėl profesionalios švietimo sistemos būtinybės. 1907 m. ji dalyvavo pirmajame Lietuvių moterų suvažiavime Kaune. Po to apibendrindama ji taip rašė savo bičiuliui: „*Iš to susirinkimo pasirodo aiškiai du didžiausiu mūsų sodiečių vargų šaltiniu: tamsumas ir girtuoklystė*“. (1907 m. spalio 1 d. laiškas Pr. Augustaičiui) [5]. Marija, nemokėjusi apie nieką mąstyti abstrakčiai, atsietai, be įsipareigojimo, išėitį čia mato tik jaunosios kartos mokyme ir auklėjime: „*O žmonių tamsumas! Dieve dieve! Man rodos, kad tiktai mokinant vaikus, galima ką nors padaryti, su išaugusiais nieko jau, skaityti visiškai nenori, nemėgsta, o ir nemoka*“ (1907 m. balandžio 16 d. laiškas Pr. Augustaičiui) [4].

Atsiradus galimybei išpildyti seną svajonę, Marija dar dvejojo – viena vertus, saistė pradėtas darbas knygyne Vilniuje, kita vertus, nebuvo tikra, jog tai darbas, „*užimsias ją visą*“ (nors neabejoti – tai naudingas); nebuvo tikra, ar turės galimybę dirbti taip, kaip nori, kaip moka, kaip gali: „*Jeį jie tenai trauks visokias davatkas – tai ačiū labai. Aš formų visokių nekenciu ir paviršutinio dievotumo taipogi. Nors k[ui]n. Gustaitis taip šventai prižadėjo atiduoti man pilnai mokyklos vedimą, bet kažin kaip tenai bus iš tikro*“ (1908 m. birželio 3 d. laiškas Pr. Augustaičiui) [6].

Iš tiesų taip ir buvo: Marija Marijampolėje pasinėrė į darbą, keldama sau didžiausius reikalavimus, išsikvodama sau veiklos laisvę – ne iš tuščios ambicijos, o iš įsitikinimo, jog veikia teisingai. (...) Mariją slėgė tai, jog darbas sunkus, o rezultatai greitai negalėjo būti pastebimi: „*galvoju, stengiuos, o ar kas iš to išeis – ar kas gali žinoti. Darau, ką galiu. Užėina valandos didelio nusiminimo, juodos valandos, rodos, viską mesiu ir eisiu sau, nes darbas tuščias bus. Bet pamatau nors mažą šešėlį mano darbo pasekmių – ir vėl debesėliai išsiblaško. Ir vėl varau savo darbą. Apatija – tai ne mano gaivalas. Aš negaliu gyventi rankas nuleidus ir 10 sykių puolus, pasikelsiu vienuoliktą sykį*“. (1910 m. sausio 30 d. laiškas Pr. Augustaičiui) [7].

Žinoma, jos „*darbo pasekmės*“ išryškėjo ir anksčiau. Jų kokybę liudija surinkti atsiminimai apie Mariją Pečkauskaitę – mokytoją. Violeta Liupšytė juos surinko 1979 m., praėjus apie 70 metų nuo to laiko, kai rašytoja mokytojo progimnazijoje. Tai, jog 70-metės, 80-metės senutės yra išlaikiusios tokį gyvą anų dienų ir tokį šviesų Marijos paveikslą, tai, kad jos Marijos pamokų nepamiršo ir savo mokytojos pamokymų laikėsi visą savo gyvenimą ir perdavė juos savo vaikams bei anūkams, yra tikras ir didelis Marijos darbo įvertinimas.

„*Aš tankiai apie ją galvoju*“ (M. Kaunaitė). „*Tuos jos pamokymus ir savo anūkams pasakoju*“. (J. Masaitytė-Naudžiuvienė) „*Ir jei šiandien aš liaudies artistė esu, daug jįnai prisidėjo*“ (P. Vosyliūtė-Dauguvietienė). „*Esu jai labai dėkinga už visus minėtus dalykus*“ (M. Endžiulaitytė-Gylienė).

Kokia išties buvo toji Marijos Pečkauskaitės mokykla (kaip matyti, efektyvi, palikusi ryškų pėdsaką mokinių gyvenime)?

Kaip minėta, mokytojystei Marija apsisprendė labai anksti ir sąmoningai. 1894 m., būdama aštuoniolikmetė, ji įrašė į savo dienoraštį: „*Mokytojystė – tai kunigystė; Tą užsiėmimą reikia giliai pamilti, reikia jam pašvęsti daug, labai daug. Jauna mokytoja, mergelė turi būti budri, sekti save kiekvieną akimirka, nes ji ne tik žodžiu, bet ir savu pavyzdžiu turi mo-*

Grupė „Šatrijos Raganos kelio“ dalyvių Marijampolėje

kyti svarbiausių gyvenimo tiesų, kurių knygelė neišmokys. Užsiėmimas tai puikus, aukštas ir didus! Pridėk ranką prie širdies ir paklausk, ką ji tau atsakys, pažvelk į ją giliai, ar atrasi ten tiek meilės ir atsidavimo, kiek šiam luomui pridera" [8].

Taigi, viena vertus, Marija mokytojų suprato tolygią dvasininko luomui, o mokytojo darbą – kaip gyvenimo mokyklą, kaip pasaulietinę sielovadą.

Kita vertus, anot jos, tai reikalauja mokytojo sielos darbo: „trokštu kuo geriausiai viską atlikti, įdedu visą sielą"... (1912 m. spalio 5 d. laiškas J. Bagdonui) [9].

Marijos sielos darbas jos mokinių buvo atpažintas ir įvertintas. Iškalbinga yra tai, kas atsimenama. O atminty labiausiai išlikusios auklėjimo valandėlės, į kurias, mokinių liudijimu, Marija daugiausiai savęs įdėdavo ir kurios „padarė mokines žmonėmis".

Auklėjimo – dorinio mokymo – valandėlės, vedamos kiekvienoje klaseje kartą per savaitę, buvo Marijos Pečkauskaitės pedagogikos šerdis. Ją galime suformuluoti kaip pagrindinę nuostatą – suteikti gyvenimišką turinį visoms formoms, visoms idėjoms, įgyvastinti jas. Dorai elgtis – vienišelis būdas deramai realizuoti savo išsilavinimą, savo žinias. Marija mokė: „Geriau mokėti tylėti, negu vokiškai kalbėti ar gražiai šokti"; „Išlavinta ir įdvasinta ranka padaro tiek pat stebuklų, kiek ir išlavintas protas"; „Tikrai suprasti sulopyto rūbo istoriją svarbiau, kaip mokėti viso pasaulio istoriją" [10].

Žmogiško turinio – konkretaus asmens darbo, vargo, pastangų, meilės... – įžvalga net už kasdienybės dalykų, net už buities rakando: „Mūsų pusryčiai. Kava, cukrus, duona. Kiek darbo, nelaimių, kol visa tai pagaminta. O stiklai, lėkštės, šaukštai, stalai, kėdės... Ar mąstėte apie tai valgydamos, ar tik rijote sau?" [11]

Lygiai taip pat ir apie žmogaus dvasios kūrinius skatinama nemąstyti abstrakčiai: „Kiekviena tiesa, kurią jūs per minutę sužinote, gal daug nemiegotų naktų kaštavo". [12] Tuomet įprasta, tačiau lyg ir nieko nesakanti krikščioniškojo humanizmo tezė „kiekvienas žmogus – mano brolis", kaip svarbiausia gyvenimo tiesa tampa gyva ir reali.

Tai yra ir dėl to, kad Marijos mokykla – mokykla be abstrakcijų: kiekvieną tezę, idėją lydi klausimas: kaip tai padaryti? Jei kiekvienas žmogus – brolis, kaip parodyti savo broliškumą?

Marijos mokinės, jos paskatintos, kuo uoliausiai imdavosi gerų darbų, pradėdamos nuo menkiausių – atidaryti duris, nuvalyti lentą, pakelti kas nupuolė, atnešti malkų už tarnaitę... „Koralų salos susideda iš smulkių dalelyčių, taip ir žmogus, darydamas gerus darbus, tobulesnis pasidaro", – atsimena mokytojos pasakymą J. Masaitytė-Naudžiuvienė.

Lygiai taip pat įgyvastinti Marija siekė tėvynės idėją. Per pamokas dėstė Lietuvos istoriją, uždavė rašinį „Tėvynė", o per auklėjimo valandėlę kartą paklausė: „Kaip pareikšti tėvynės meilę?"

Jos manymu, tai darytina visiškai prieinamais būdais: „Visur lietuviškai kalbėti ir rašyti. Gerai mokytis, kad daugiau naudot būtų tėvynėi. Pratintis prie tvarkos, kad kiti galėtų imti gerą pavyzdį. Pabaigus mokslus, nevažiuoti svetur. Kaime mokyti žmones Lietuvos istorijos. Melstis už tėvynę. Platinti lietuviškas knygas" [13]. „Kokios jūs, tokia ir tauta", – sakė Marija [14].

Kaip matyti, tautinių romantikų – Maironio, V. Kudirkos – suformuluotą idėją ji siekė radikaliai realizuoti – padėdama tai įsisąmoninti vaikui, paversdama žmogaus valią, pastangas, energiją telkiančiu ir kreipiančiu motyvu šalia religinio ar partikuliarų asmeninių.

„Kas galima Amerikoje ir Šveicarijoje, tas tankiai čionai pasirodo negalimas. Mūsų vaikams trūksta labai visuomenės jausmo, o kas liūdniausia – trūksta ambicijos. (...) Daug motyvų, stipriai veikiančių šveicarų vaikuose, – mūsų mergaitėse visai nėra". (1909 m. spalio 6 d. laiškas J. Bagdonui) [15]. Marija didžiąja dalimi savo mokyklą kūrė tuščioje vietoje – pradėdama nuo pradžių pradžios.

O veiksminga buvo ne tik – ir ne tiek – auklėjimo metodika, perimta Šveicarijoje iš savo mokytojo F. V. Fersterio, kurio veikalą „Jaunuomenės auklėjimas" Marija tuo metu vertė (išėjo 1912 m. Seinuose). Buvusios mokinės liudija nepamirštamą Marijos dvasios jėgą, veikdavusią la-

biau, nei žodžiai. Kiekviena mokinė (!), net sulaukusi garbingo amžiaus, mini Šatrijos Raganos akis, kurios „taip veidavo vidujai, kad negalėdavai nei pameluoti, nei nutylėti" (P. Vosyliūtė-Dauguvietienė). „Ypatingos buvo jos akys, jų akivaizdoje niekas nedrįsdavo pameluoti, priešingai – kiekvienas norėdavo būti jai taip atviras, kaip savo tikrai motinai". (Alšauskienė) [16]. Mokinių liudijimu, Marija buvo si griežta, reikli, teisinga, tiesmuka, bet kartu ir švelni, meili. Ji sakydavo mokinėms: „Būk kieta kaip deimantas ir švelni kaip motina", ir pati aiškiausiai liudijo tą dvasios kokybę, kai priešybės panaikinamos, nukreipiamos idealo linkui. Turint prieš akis tokį pavyzdį (aristokratiškumas, inteligencija), pakakdavo vieno Marijos sakinio, kad jo laikytumėsi visą likusį gyvenimą. „Aš ir po šiai dienai to laikausi". „M. Pečkauskaitė pasakė, ir aš šiandien kitaip nemokėčiau nusiprausti" (P. Švelnytė-Kuzavienė). Maža to, Marija tokią sunkią saviugdą mokėjo parodyti patrauklią – mokinės, savo mokytoją širdingai pamėgusios, laikydavosi Marijos prisakymų, jausdavosi herojėmis (P. Vosyliūtė-Dauguvietienė). Tad Marija mokinėms buvo absoliutus autoritetas: „Ji viską mokėjo" (P. Vosyliūtė-Dauguvietienė). „M. Pečkauskaitė mane labai veikė. Laikiau ją kaip šventąją" (J. Masaitytė-Naudžiuvienė).

M. Pečkauskaitė, pasinėjusi į darbą, Marijampolėje beveik nieko nerašė [17], tačiau šiam laikui priklauso jos fundamentalus kūriny: idealios mokytojos pavyzdys, gyvas žmoniškumo liudijimas, nuo kurio gerosios bangos vis dar tebesklinda. Šitą kūrinių neabejotinai būtina įtraukti į M. Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos kūrinių sąrašą.

1. Šatrijos Ragana. Laiškai. Vilnius, „Vaga". 1986. P. 189.
2. Ten pat. P. 186.
3. Čibiras K. Gyvenimo menininkė. K., 1937. P. 55. Cit. 1907 m. birželio 22 d. Laiškas, rašytas turbūt P. Augustaičiui.
4. Šatrijos Ragana. (...) P. 241.
5. Ten pat. P. 224.
6. Ten pat. P. 255.
7. Ten pat. P. 284.
8. Tarvydas J. Marijos Pečkauskaitės pedagoginė praktika, in Athenaeum, 1934. T. 5. P. 70.
9. Šatrijos Ragana. (...) P. 303.
10. Tarvydas J. P. 48-52.
11. Ten pat. P. 50.
12. Ten pat. P. 50. (Įdomu tai, kad panašią mintį yra išsakęs ir A. Šliogeris: „Vienas Br. Radzevičiaus sakiny atėity išmaitins dešimtį docentų. Tokia nuostata ypač aktuali šiandien ir padeda sąmoningai nusistatyti savo humanitarinių studijų asmenines intencijas").
13. Ten pat. P. 51.
14. Ten pat.

Marijampolės savivaldybės rūmai

Danguolės Želvytės nuotraukos

Fridrichas Vilhelmas Fersteris

15. Šatrijos Ragana (...) P. 280.
 16. Pr. P. „Didžioji auklėtoja“ ir Ateitis, 1947. Nr. 1 (2) P. 26.
 17. Čia parašė tik „Praeities valandėlę“, maloniais atsiminimais gėlbėdamasi nuo „sielos hidros“ (NB: mokinės matė jos ramų veidą, švelnią šypseną!)

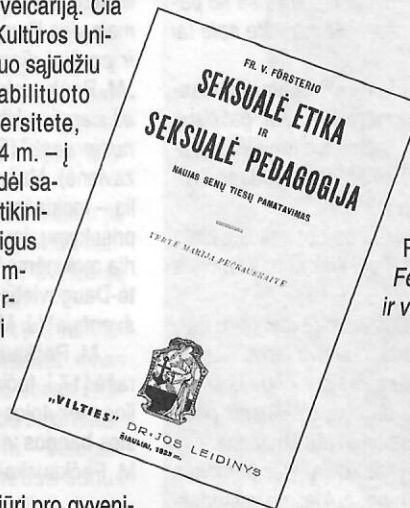
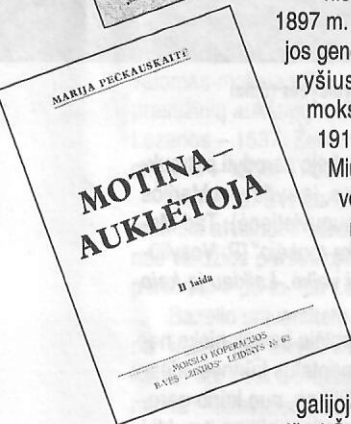
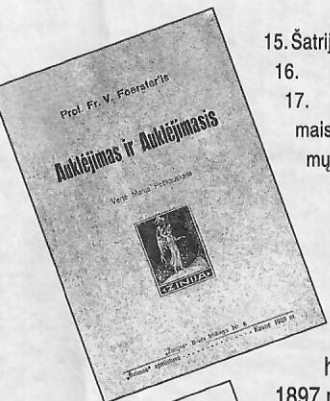
Gimė 1869 m. birželio 2 d. Vokiečių pedagogas ir etikas. 1893 m. baigė Berlyno universitetą, apgynė daktaro laipsnį. Parašė disertaciją apie Kanto etiką. Įsijungęs į socialistinį sąjūdį, lankėsi Anglijoje ir JAV. Grįžęs redagavo žurnalą „Ethische Kultur.“ 1896 m. emigravo į Šveicariją. Čia 1897 m. buvo išrinktas tarptautinės etinės Kultūros Unijos generaliniu sekretoriumi. 1903 m. su šiuo sąjūdžiu ryšius nutraukė. 1899 m. apgynė habilituoto mokslo daktaro laipsnį Ciūricho universitete, 1911 m. persikėlė dirbti į Vienos, 1914 m. – į Miuncheno universitetą. Karo metais dėl savo pacifistinių ir antiimperialistinių įsitikinimų vėl turėjo palikti tėvynę. Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, trumpam grįžo į Vokietiją. 1918 m. dirbo Bavarijos ambasadoriumi Berlyne. Vėliau gyveno Šveicarijoje, Prancūzijoje, Portugalijoje, po to persikėlė į JAV, o 1963 m. sugrįžo į Šveicariją. Mirė 1966 m. sausio 11 d. Šveicarijoje, Kilchberge.

Fersteris savo moksliniuose darbuose į pedagogiką žiūri pro gyvenimo klausimų visumos prizmę ir, atvirkščiai, į gyvenimo klausimų visumą jis žiūri pro pedagoginio mąstymo prizmę. Ugdymo vyksmas kaip ir sutapatinamas su paties gyvenimo vyksmu. Todėl Fersterio kūryba, kurioje vietos randa ir balsą gauna įvairių laikų ir įvairių tautų mąstytojai, pateikia ne tik pedagoginės krizės, bet ir kultūros bei gyvenimo apskritai įžvalgią analizę, diagnozę ir prognozę.

F. V. Fersteris

Lietuvoje Fersterio pedagogines mintis labiausiai išpopuliarino M. Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana. Knygoje „Šatrijos Ragana“ Janina Žekaitė 157 psl. rašo, kad M. Pečkauskaitė „itin daug prisidėjo prie F. V. Fersterio idėjų populiarinimo Lietuvoje. Ji pirmoji ir vienintelė tą vardą anuomet įvedė į aktyvią apy-

Fersteris savo moksliniuose darbuose į pedagogiką žiūri pro gyvenimo klausimų visumos prizmę ir, atvirkščiai, į gyvenimo klausimų visumą jis žiūri pro pedagoginio mąstymo prizmę. Ugdymo vyksmas kaip ir sutapatinamas su paties gyvenimo vyksmu. Todėl Fersterio kūryba, kurioje vietos randa ir balsą gauna įvairių laikų ir įvairių tautų mąstytojai, pateikia ne tik pedagoginės krizės, bet ir kultūros bei gyvenimo apskritai įžvalgią analizę, diagnozę ir prognozę.

(Publikacijoje panaudoti faktai iš „Lietuvių enciklopedijos“. Bostonas. 1955. P. 322)

UNIVERSITÉ DE FRIBOURG Fribourg	UNIVERSITÄT FREIBURG Freiburg
Carte d'auditeur Valable pour un seul semestre	Hörer-Karte Gültig nur für ein Semester
Marijoniukė Marijoniukė	ist während des Semesters zum Besuche der auf der Rückseite bezeichneten Vorlesungen an der hiesigen Universität berechtigt.
est autorisé à suivre à l'Université pendant le semestre d'hiver 1964/5 les cours désignés ci-contre.	Freiburg, den Der Rektor :
Freibourg, le 19. nov. 1964.	Daria

Signature du Professeur	Année de l'étudiant	Cours — Vorlesungen
Breit	2	Pädagogik
	1	Log. Vorlesung
	1	Psychol. Komplex
	1	Psychol. pädagogische
	2	Lehr. französisch
Mariai Marijoniukė	4	Les. Literatur
St. Sobocinski	2	Humanpsychologie
Dr. Schmid	1	Philosophie

Marijos Pečkauskaitės studijų Fribūre ir Ciūrichė dokumentai

Hochschule Zürich.

Ausweis

für

Auditoren.

Kassa No. A. 16. Hochschule Zürich. I. Semester 1905.

Fräulein Marijoniukė

Ist für den Besuch folgender Kollegen eingeschrieben:

No.	Titel der Vorlesung	Dozent	Honorar-Quittung	Testat des Dozenten
			Datum Betrag	zu Anfang am Schluss des Semesters
227	Lehr. Lit. im 19. Jahrh. Populärlied.	27.11	1.00	Diapl. 34
234	Lehr. Lit. - Bekanntg.		0.80	
232	Bücherei u. Lesen. Les. d. d. d. d. d. d. d.		1.00	
245	Lehr. d. Lit. - Rom. - Land. u. Meer.		1.00	Louis Morel Louis Morel
			1.00	
				J. u. L. d. d. d.